

Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education
<http://kau.se/nordidactica>
Recension av Andreas Grahns “Fakta, normativitet eller pluralism?”
Per Sund
Nordidactica 2011:1
The online version of this paper can be found at: www.kau.se/nordidactica

Nordidactica
- Journal of Humanities and Social
Science Education

2011:1

Fakta, normativitet eller pluralism? - Didaktiska typologier inom gymnasieskolans geografiundervisning om klimatförändringar

Licentiatuppsats av Andreas Grahn, Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.

Recension av Per Sund

Resumé

Syftet med studien var att undersöka vilket innehåll som gymnasielärare i geografi väljer att använda i sin undervisning om klimatförändringar samt klargöra valens konsekvenser i ett demokratiperspektiv inspirerat av Deweys demokratibegrepp. Bidraget till forskningsområdet geografiundervisning består i att Andreas studerar lärares didaktiska typologier inom geografiundervisning och specifikt inom området klimatförändringar. Didaktiska typologier inom geografiämnet har tidigare studerats av Molin (2006). Med utgångspunkt i dessa typologier samt tidigare forskning om selektiva traditioner inom miljöundervisning (Sund, 2008; Sund & Wickman, 2008; Öhman & Östman, 2002) synliggörs här tre typologier specifika för klimatundervisning: den naturvetenskapliga medvetandegörande didaktiska typologin (Typologi 1), den samhällsvetenskapliga normerande didaktiska typologin (Typologi 2) och den samhällsvetenskapliga pluralistiska didaktiska typologin (Typologi 3).

Inledningsvis går uppsatsen igenom begreppet klimatförändringar, dess olika orsaker och konsekvenser, ur i första hand ett naturgeografiskt perspektiv. Studien tar sin utbildningsfilosofiska utgångspunkt och avslutande diskussion inom pragmatismen. Detta innebär också att analysen av data sker på ett holistiskt angreppssätt med sikte på att låta det empiriska materialet 'få en röst och tala'. Genom detta förfarande, att inte lägga på ett i förväg bestämt raster eller matris, är det möjligt att synliggöra lärares mer vanemässiga beskrivningar och argument för sin undervisning, det vill säga varför den är viktig. Sättet att närma sig lärares undervisningsvanor sker här på ett sätt inspirerat av Dewey och efterföljare inom pragmatismen, och inte genom att betrakta och försöka förstå och beskriva bakomliggande orsaker till enkla repetitiva och oreflekterade handlingar i en mer behavioristisk mening.

12 Geografi A lärares uttryck studeras i transkriptioner av 35 och 65 minuter långa halvstrukturerade intervjuer. Analysen delades upp i huvudsakligen två delar: lärarnas utsagor om klimatförändringar (orsaker, konsekvenser och lärarnas ställningstagande i ansvarsfrågan) och lärarnas utsagor om undervisning om klimatförändringar (vad, hur och varför undervisar lärarna om klimatförändringar?). Analysernas olika delresultat ger upphov till en mängd bilagor vilka är av varierande kvalitet men visar med viss

tydlighet hur lärarnas svar kan placeras inom olika 'fyr-fältare'. Analysen är inte helt transparent vilket också påpekades under oppositionen men har utförts med stor noggrannhet.

En kort beskrivning av resultatet - typologierna. Syftet i Typologi 1 är att medvetandegöra eleverna, främst om den naturvetenskapliga bakgrunden till klimatförändringarna. Molin (2006) resonerar på ett liknande sätt angående den didaktiska typologin, de ord hon använder för en naturvetenskapligt orienterad geografiundervisning som lägger tonvikten på naturvetenskapliga begrepp. Det faller sig naturligt att det stoff som används inom Typologi 1 främst är naturvetenskapliga beprövad fakta. I jämförelse med miljöundervisning och utbildning för hållbar utveckling liknar typologi 1 mest 'fakta-traditionen'. Synen på klimatförändringar inom Typologi 2 skiljer sig väsentligt från den i Typologi 1. Inom Typologi 2 anses de samhällsvetenskapliga delarna av frågan vara de mest väsentliga. Även om läraren inte talar om vad som är "den rätta vägen" så vill läraren ändå påverka. I denna studie klassificeras detta som ett normerande syfte och kan i många stycken jämföras med den 'normerande miljöundervisningstraditionen'.

Det som skiljer Typologi 3 från Typologi 2 är syftet med undervisningen. Lärarna inom typologi 3 vill anföra ett tydligare konfliktperspektiv i undervisningen. Syftet med båda typologierna är att få eleverna att agera men på olika sätt. Inom Typologi 2 vill lärarna få eleverna att agera på ett specifikt sätt medan det inom Typologi 3 finns ett syfte att få dem att agera men inte på ett förutbestämt sätt utan det är upp till dem att bestämma. I Tabell 1 redovisas de huvudsakliga skillnaderna mellan typologierna. Anmärkning – i syftet för typologi 2 och 3 har jag lagt till skillnaden med avseende på agerandets inriktning (kursiverat).

TABELL 1

De didaktiska typologiernas innehåll.

	Typologi 1	Typologi 2	Typologi 3
Fokus	Naturvetenskap	Samhällsvetenskap	Samhällsvetenskap
Syfte	Medvetandegörande	Agerande <i>– mot ett i förväg av läraren fastställt och slutet mål</i>	Agerande <i>– elever väljer själva handlingsinriktning - öppet mål</i>
Stoff	Bakgrundsfakta	Lösningorienterad fakta	Lösningorienterad fakta
Metoder	Eleypassiva, individuella	Främst elevaktiva, <i>gruppuppgifter</i>	Främst elevaktiva, <i>gruppuppgifter</i>
Englund	Essentialism	Essentialism/rekonstruktivism	Essentialism/rekonstruktivism
Skolverket	Faktabaserad undervisning	Faktabaserad undervisning, normerande undervisning, utbildning om hållbar utveckling	Faktabaserad undervisning, utbildning om hållbar utveckling
Molin	Naturvetenskapligt orienterad geografiundervisning	Naturvetenskapligt orienterad geografiundervisning, Tvärvetenskapligt baserad geografiundervisning och Aktualitets- och värdebaserad geografiundervisning	Naturvetenskapligt orienterad geografiundervisning, Tvärvetenskapligt baserad geografiundervisning och Aktualitets- och värdebaserad geografiundervisning
Sund & Wickman	Vetenskaplig kunskap	Miljömedvetenhet	Elevens identitet och andra människor

I diskussionsavsnittet diskuteras exempelvis att i den normerande Typologi 2 kommer demokratin *före* undervisningen, dvs. att det är den strukturella demokratin

som bestämmer de slutgiltiga målen undervisningen. I Typologi 1 behöver eleven erövra sitt medborgarskap genom att fullfölja sin utbildning och därmed kunna framgent börja utöva sina demokratiska rättigheter. Demokrati i undervisningsprocess inom Typologi 3 är en individnära syn där eleven från början av sin skolgång har rätt och ansvar att utöva sina demokratiska rättigheter i undervisningen och för utbildningen i sin helhet.

Avslutande omdöme

Avslutningsvis kan jag säga att det jag som opponent saknat i uppsatsen är diskussioner om exempelvis handlingskompetens och kopplingar internationell litteratur om geografiundervisning, liksom att analysen skulle ha genomförts på ett mer transparent och 'troget' sätt mot den teoretiska utgångspunkten i pragmatism. Denna licentiat-uppsats är värd att utveckla till en doktorsavhandling. Detta kan exempelvis ske genom klassrumsstudier, enkätsstudier för att öka generaliserbarheten och dessutom måste arbetet starkare kopplas till det internationella samtalet om klimatförändringar, som bör vara väldigt livaktigt i dessa dagar. Licentiatuppsatsen är mycket läsvärd och kan ge forskare inspiration och ny kunskap om selektiva traditioner och typologier. Geografilärare får här ett bra underlag att reflekta över sin egen klimatundervisning och grunderna för de olika val de utför, ofta på ettoreflekterat och vanemässigt sätt. Ett sätt att bryta traditionella undervisningsmönster är att synliggöra dem på ett tydligt och enkelt sätt - och det har minsann Andreas Grahn gjort på ett förtjänstfullt sätt!

Per Sund, fakultetsopponent per.sund@edu.uu.se